

Yeni Medyada Diaspora Ailelerinin Anlatıları Üzerine Bir Analiz: DiasporaTürk Instagram Sayfası Örneği

→ Hülya Anakız ERTÜRK*

Öz

DiasporaTürk Instagram hesabı anlatıları; diaspora Türkleri ve onların dönem koşulları hakkında betimleyici ve tanımlayıcı arşiv niteliğinde veriler sunmaktadır. Bu hesaptaki, anlatılar diaspora ailelerini anlamak açısından önem taşımaktadır, nitekim anlatılarda aile teması sıklıkla işlenen konulardan biridir. Diaspora aile anlatıları; aile içi iletişim ve haberleşme, mikro ve makro saldırılar, çalışma koşulları ve Türkiye’de yabancı olma durumları gibi konular etrafında çerçevelenmiştir. Çalışmada anlatıların "ne" söylediği ve "nasıl" söylendiği araştırmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda amaçlı örneklem dâhilinde seçilen veriler anlatı analizi tekniği ile tarihsel ve sosyolojik bağlamda nitel bir yaklaşımla çözümlenmiştir. Bu çözümleme ile “Diaspora ailelerinin anlatıları hangi katmanlar üzerinden açıklanmaktadır?” araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmanın diğer amacı anlatıların sunulma biçimlerini incelemektir; bu doğrultuda nicel içerik analizi tekniği kullanılarak “Yeni medya aracı olarak Instagram’ın diaspora aile anlatılarını sunma biçimleri nelerdir?” araştırma sorusu nicel veriler üzerinden yorumlanmıştır. Çalışma diaspora ailelerinin deneyimlerini anlamak, dönem betimlemesi yapmak ve Instagram’daki anlatıların anlatı formatlarını tespit etmek açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Diaspora Türk Aileleri, Instagram, Anlatı, Anlatı Analizi, İçerik Analizi

*Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Niğde, Türkiye
 E-mail: hulyaerturk@ohu.edu.tr
 ORCID: 0000-0001-5447-7603

Ertrürk, H. A. (2025). Yeni Medyada Diaspora Ailelerinin Anlatıları Üzerine Bir Analiz: DiasporaTürk Instagram Sayfası Örneği. TRT Akademi, 10(24), 494-527. <https://doi.org/10.37679/trta.1670451>

An Analysis on the Narratives of Diaspora Families in New Media: The Case of DiasporaTürk Instagram Page

→ Hülya Anakız ERTÜRK

Abstract

The DiasporaTürk Instagram account narratives provide descriptive and descriptive archival data about diaspora Turks and their period conditions. The narratives in this account are important for understanding diaspora families, as the theme of family is one of the most common topics in the narratives. Diaspora family narratives are framed around issues such as communication and communication within the family, micro and macro attacks, working conditions and being a foreigner in Turkey. The main objectives of the study are 'what' the narratives say and 'how' they are said. In line with these objectives, the data selected within the purposive sampling were analyzed with a qualitative approach in a historical and sociological context with the narrative analysis technique. With this analysis, an answer to the research question "Through which layers are the narratives of diaspora families explained?" was sought. The other aim of the study is to examine the ways in which the narratives are presented; in this direction, the research question "What are the ways in which Instagram as a new media tool presents diaspora family narratives?" was interpreted through quantitative data by using quantitative content analysis technique. The study is important in terms of understanding the experiences of diaspora families, describing the period and identifying the narrative formats of the narratives on Instagram.

Keywords: Diaspora Turkish Families, Instagram, Narrative, Narrative Analysis, Content Analysis

1. Giriş

Türkiye'den Avrupa'ya ekonomik kaygılarla gerçekleştirilen göç, aile dinamiklerini etkilemiştir. Nitekim aile içi iletişim uluslararası sınırlar içerisinde gerçekleştirilirken, toplumsal yapının özellikleri de aile içi iletişime yön vermiştir. Zaman ve mekân sınırı ebeveyn tanımlamasını değişime uğratmış ve ebeveynlik rolleri uzaktan yürütülmüştür.

Göçün aile açısından anlamı; geride kalanlar ve göç edenler için deneyimsel olarak farklılık göstermiştir. Göçün gerisinde kalanlar için tek bir özlem söz konusu iken göç eden için bu durum aile özleminin yanı sıra ülke özlemini de içermektedir.

Başlangıçta kısa süreli bir göç olgusu gibi görünse de tarihsel süreç içerisindeki değişimler aileyi etkilemiştir. Nitekim aile birleşimleri gerçekleştirilmiş, göç artmaya devam etmiş ve bunun sonucunda giderek artan Türk sayısı Avrupa için endişeye yol açarak başlangıçtaki misafir işçi tanımı, yabancıya dönüşmüştür.

Yabancı olmanın anlamı; aynı etnik kökene mensup olmamaktır. Avrupa'da doğmak, bilimsel gelişim göstermek, ekonomik ve sosyal sisteme katkı sağlamak gibi entegrasyon çabaları etnik kökenin önüne geçmemektedir. Yabancı olmak mikro düzeyde bireyin kendisini öteki olarak hissetmesine neden olurken, makro düzeyde radikal ırkçı grupların kriminolojik tehditlerinde yer almaktır.

Bireysel bir göç hareketi olarak başlayan bu devinim, sonrasında aile birleşimleri ile Avrupa'da yeni bir nüfus inşa etmiştir ve bu yayılım diaspora olarak ifade edilmektedir. Avrupa'daki Türklerin diaspora yayılımı ise emek diasporası bağlamında ele alınmıştır. Diaspora Türk ailelerinin gündelik yaşantıları ve rutinin dışındaki edinimleri anlatılar aracılığıyla aktarılmıştır. Bu anlatılar toplumsallık içermektedir; nitekim bireysel deneyimlerin bir yansıması olması dışında, Avrupa'daki göçmen kimliği ve kültürel uyum süreçlerinin kuşaklararası aktarımı da söz konusudur.

Sosyal medya aracılığıyla bu anlatılar kamusal alana taşınmaktadır; anlatıların kamusal alana taşınması bireysel deneyimlerin toplumsal sonuçlarını göstermektedir ve her bir bireysel anlatı içerisinde toplumsal sorunları ve konuları içermektedir. Anlatılar, kimlik inşası ve kültürel aktarım gibi işlevlerinin yanı sıra, bu platformlar aracılığıyla toplumsal dayanışmayı da güçlen-

dirmektedir. Nitekim diaspora bireyleri bu platformlarda bir araya gelmekte, ortak deneyimlerini yorumlarda birbirlerine aktarmakta ve ana yurtları ile bağlantılarını sürdürmektedirler ve bu durum ortak bir kimlik bilinci üretimi gerçekleştirilmektedir. Geleneksel medyada yeterince temsil edilmeyen gruplar için sosyal medya önemlidir; göçmenler ana akım toplum karşısında azınlık gruplar oldukları için geleneksel medyadaki görünümeleri belirgin değildir. Sosyal medya aracılığıyla toplumsal deneyimler kamusal alana taşınarak görünür kılınmıştır. Algılanan ayrımcılık konusu, bireysel bir anlatı olsa dahi, toplumsallıkla ilişkilendirilen bir temadır ve sosyal medya aracılığıyla ayrımcılık konusu, öz temsil bağlamında bireysel anlatılar üzerinden toplumsal sorunların kamusalığa dönüşümünü gerçekleştirmektedir.

Ana gönderinin altında yorumlardan da yeni anlatılar ortaya çıkmaktadır. Bu durum sosyal medyanın içerik üretme ve paylaşma özgürlüğünü yansıtırken, yorumlar içerisinde bireyler kendi deneyimlerini de görünür hâle getirmekte ve deneyimlerini kişisel bir meselenin ötesine taşımaktadırlar. Aynı tema altında farklı deneyimlerden oluşan anlatılar ortaya çıkmaktadır, bu sayede toplumsal dayanışma ve kültürel buluşma ile birlikte kolektif hafıza üretilmektedir.

Bu çalışma yorumsamacı bir bakış açısıyla nitel açıdan hikâyelerin içerikleri konusunda çözümleme sunarken nicel açıdan da Instagram'ın sunum biçimlerini yansıtmaktadır.

DiasporaTürk hesabı gerçek anlatılardan oluşan ve anlatının etkinliği artırmak için farklı iletişim stratejilerinin kullanıldığı bir hesap olarak değerlendirilebilir. DiasporaTürk sayfası, görüşme, gazete haberleri, Gökhan Duman'ın "11. Peron" adlı eseri gibi kaynakları referans göstermektedir. Bu hesap, gerçek anlatılardan derlenen; toplumsal kategorileri temsil edebilme gücüne sahip içerikleri ve aile temasını dönem betimlemesi bağlamında sunan özgün paylaşımlarıyla öne çıkmaktadır. Bireysel hikâyeler üzerinden toplumsal çıkarımların gerçekleştirildiği bu çalışmada dönemsel koşulların betimlemesi yapılmıştır. Anlatıdaki içerikler, bireysel deneyimlerin ötesinde, politik, kültürel ve toplumsal yapının dışavurumudur.

2. Kavramsal Çerçeve

Göç en basit tanımıyla bir yer değiştirme hareketidir ve insanlar çağlar boyunca zorunlu ve rızaya dayalı nedenlerle göç etmişlerdir (Abadan Unat,

2017, s. xxxi). Göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir süreci ifade etmektedir. Nitekim Homo migrans ve Homo sapiens türlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, ilk göç hareketlerinin başladığı ve bu hareketliliğin farklı coğrafyalarda günümüze kadar sürdüğü bilinmektedir (Cavalli Sforza, 1996, s. 316). Dünya tarihi içerisinde insanlar bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirmişlerdir, Türkiye ise tarihsel süreç içerisinde hem göç alan hem de göç veren bir ülke olmuştur. Lozan Barış Antlaşması sonrası mübadele göçü, Balkan göçleri, Kafkas göçleri, Ahıska Türkleri göçleri, Uygur göçleri, Orta Doğu göçleri gibi birçok göç hareketine Türkiye ev sahipliği yapmıştır. Diğer taraftan, Türkiye göç veren bir ülke konumunda da olmuştur; nitekim 2. Dünya Savaşı sonrasında, başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın farklı ülkelerine Türkiye'den yoğun iş gücü göçü gerçekleşmiştir.

Almanya'ya ilk göç 1961 yılında gerçekleştirilmiştir; 2. Dünya Savaşı sonrasında savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmayı hedefleyen Almanya¹, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu sekiz Akdeniz ülkesinden iş gücü talebinde bulunmuştur. Bu doğrultuda, Türkiye'den Almanya'ya yönelik işçi göçü süreci başlamıştır. Başlangıçta bu çağrıya sınırlı sayıda kişi yanıt vermiş olsa da ilerleyen yıllarda göç edenlerin sayısı hızla artmıştır (Ertürk, 2023, s. 293).

Almanya'ya göç, Avrupa'ya yapılan göçü anlamak açısından önem taşımaktadır; anlatılarda da ifade edildiği üzere Avrupa'ya göç Almanya ile özdeşleştirilmiştir. Başlangıçta Türkler, yıkık Almanya'yı inşa edecek güç olarak görülmüş ve Almanya bu göç sürecine önem vermiştir. Yapılan anlaşma sonrasında, Haydarpaşa Tren Garı'ndan yola çıkan 450 kişilik ilk Türk işçi ekibi, Almanya'nın Düsseldorf kentine ulaşmış ve burada Alman Çalışma Bakanı tarafından törenle karşılanmıştır (Şahin, 2012, s. 2). Sonrasında göç edenlerin sayısı artmış ve misafir işçilikten, yerleşik düzene geçmişlerdir. Bu durum konjonktürel süreç içerisinde farklılık göstermiştir. Almanya ve Avrupa'ya yapılan göçün dönemlerine bakıldığında; 1960 ile 1970 arasında birinci kuşak Türkler göç etmiştir. Türkler beden gücü gerektiren işlerde çalışmışlardır. Bu dönemdeki Türkler ailelerine maddi destek sağlamak amacıyla, düşük ücretlerde çalışmışlardır. 1970'li yıllar ise Aile Birleşim Yasası'nın devreye girdiği yıllardır; bu yasa Türk göçmenlere hukuksal ve ekonomik haklar tanımıştır.

¹ Almanya, 2. Dünya Savaşı sonrası harabeye dönüşen Almanya'yı inşa etmek için, dışardan işçi talep etmiştir. Nitekim o dönem Berlin Duvarı örülmüştür; bu durum sonucunda Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya giden günü birlik işçi hareketliliği durmuştur (Fulbrook, 2011, s. 22).

1980'lere gelindiğinde ise Türkler, ekonomik, hukuksal ve siyasal alanlarda daha görünür hâle gelmiş; örgütlenmeler gerçekleştirmişler, Almancayı etkin biçimde kullanmaya başlamışlar ve bu sayede Türklerin entegrasyon süreçleri hızlanmıştır (Yılmaz, 2023, s. 161). 1990'lı yıllarda² Avrupa'ya iltica göçleri gerçekleşmiştir; 1980 Darbesi sonrasında Türkiye'den Almanya'ya sığınma amaçlı göçler yapılmıştır ve bu durum 2000'li yıllara kadar devam etmiştir (İçduygu ve ark. 2014, s. 198). 2000'li yıllar, 11 Eylül saldırıları sonrasında İslamofobi söylemlerinin yaygınlaştığı yıllar olmuş ve Avrupa'da yayılan İslam düşmanlığı Türklere de yansımıştır (Sirkeci ve ark., 2012, s. 375; Pamuk, 2019, s. 71). 2000'li yılların ortasında, göç tersine dönmüş; nitekim dönen kişi sayısı giden kişi sayısına göre artış göstermiştir (Sirkeci ve ark. 2012, s. 376).³ Bu değişim süreçleri aileleri etkilemiştir ve toplumsal dönüşüm süreçlerinden en çok aile etkilenmektedir (İhtiyar, 2024, s. 100).

Anlam itibarıyla diaspora konusunda, alanın önemli isimlerinden William Safran'ın diaspora ölçütü kullanılabilir; Safran'a göre diaspora etnik gruplarının yaşamlarının bir boyutunu belirtmek için kullanılan yaygın bir terimdir. Daha önceleri, Yahudi, Ermeni, Yunan ve Afrikalılar gibi birkaç azınlık gruba atfedilen bu terim değişime uğramış ve her türden göçmen grup için kullanılmaya başlanmıştır. Diaspora grupları şu özelliklere sahiptir; kendilerinin veya atalarının iki veya daha fazla yabancı bölgeye dağılmış olmaları gerekir. Kendi ana yurtları hakkında kolektif bir hafıza ve mite sahiptirler. Göç ettikleri toplum tarafından tam anlamıyla kabul edilmediklerine veya kabul edilmeyeceklerine inanırlar. Ana yurtlarını gerçek ideal evleri olarak görürler ve uygun koşullar gerçekleştiğinde döneceklerine inanırlar ve kendi ana yurtları ile kültürel, siyasi ve tarihi olarak bağlarını korurlar. Bu kavramsal tanımlama ideal tip olarak görülür, ancak diaspora toplulukları bunların yalnızca birkaçına da sahip olabilir (Safran, 1991, s. 1). Ancak bu tanımsal çerçevenin modern diasporalar için geçerliliği yoktur, nitekim eve dönüş olmazsa olmaz bir koşul değildir (Başer, 2013, s. 72). Cohen ise diaspora tanımlı yaparken zoraki göçten bahsetmez ve bireylerin kolonyal veya gönüllü olarak ana yurtlarından ayrıldıklarında da diasporanı gerçekleştirebileceğini söyler ve diaspora kimliklerinin pejoratif yanlarının dışında olumlu özellik-

² Bu dönemin temel problemlerinden biri de yabancı düşmanlığıdır ve Türklere bu dönemde çeşitli ırkçı saldırılar gerçekleştirilmiştir (Kaya, 2007, s. 221).

³ Dönüş nedenleri içerisinde, Türklere yönelik makro ve mikro saldırılar, Alman ekonomisindeki durgunluk ve Türkiye'nin gelişim göstermesi yer almaktadır (Tekin ve Hasskamp, 2011, s. 171).

rinin de olacağını savunur. Bununla birlikte diasporaların kolektif bir kimlik oluşumunu tetiklediğini savunurken, diaspora bireyleri için asıl önemli olan hususun ulusötesi bağları olduğunu iddia eder (2008, s. 8).

Diaspora türleri kendi içerisinde sınıflandırmaktadır; zorla yerinden edilme-ye dayalı ve travmatik olaylar ile gerçekleşen mağdur diasporalar, asıl amaç-ın yayılmak ve kontrol kurmak olduğu sömürgeci grupların yaptığı impara-torluk diasporaları, ticaret ve ekonomik girişimcilik amacıyla yapılan ticaret diasporaları, coğrafi bir vatana dayanmayan, ancak yine de kültürel kimlik, dijital etkileşim gibi ortak tarih bilinci ve din bağlarıyla birbirine bağlanan va-tansızlaştırılmış diasporalar, ana vatanda ve göç ettiği ülkede siyasi olarak var olma durumu siyasi diasporalar, sabit bir vatan kavramına sıkıca bağlı olmayan kültürel semboller ve ritüeller üzerinden kimliğini sürdüren grup-lar ise kültürel diasporalardır. Bununla birlikte iş gücü ihtiyacı nedeniyle, göç eden topluluklar emek diasporaları olarak adlandırılmaktadır (Cohen, 2008). Bu bağlamda, Almanya gibi Avrupa ülkelerindeki Türklerin konumu 'diaspora' kavramı üzerinden açıklanırken (Aksoy ve Tekten Aksürmeli, 2018, s. 87), Avrupa'daki Türk diasporası emek diasporası ile ifade edilebilir.

Avrupa'ya yönelik göç, başlangıçta kısa süreli ve diaspora kavramıyla ilişki-lendirilmeyen bir yer değiştirme hareketi olarak tasarlanmıştır. Ancak Aile Birleşimi Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, birinci kuşak Türkler eş-lerini ve çocuklarını yanlarına aldırması; böylece diasporik yapının temelleri atılmıştır. Rızaya dayalı bu göç süreci, anavatana duyulan özlem ve kendi kültürel yapılarını yeniden inşa etme çabalarıyla birlikte diaspora ailelerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

1970'li yıllar çalışma açısından önem taşımaktadır, nitekim bu tarihten itiba-ren ilk kuşak Türkler, bulundukları Avrupa ülkesine ailelerini göç ettirmiş-lerdir ve bu yıllar Türk diasporasına yön vermiştir.

Bu dönemde Aile Birleşim Yasası çıkmıştır. Aile birleşimi ise tam anlamıyla gerçekleşmemiştir, küçük çocuklar Türkiye'de akrabalarının yanında kalır-ken, büyük çocuklar çalışabilecek yaşta oldukları için ailelerin yanına gide-bilmişlerdir. O dönemde aile yapısında görülen bu sosyal değişim kişisel ter-cihlerden kaynaklı bir olgudur. Göçün ilk yıllarında çekirdek aile yapısı söz konusu iken, çocukların büyüyerek evlenmesi ile ailenin sosyal yapısı değiş-miş, aile genişlemiştir. Diaspora ailelerinin yapılarına bakıldığında, kent top-lumlarında görülen çekirdek aile yapısı yerine geniş ve akraba ailesi karışımı

bir yapılanma söz konusudur. Bu yapılanma sosyal ilişkileri güçlendirerek Türklerin yaşadığı ortak mahalleler ve sokaklar ortaya çıkmıştır (Korkmaz, 2021, ss. 182-183). Almanya'daki geniş Türk nüfusunu içeren ve Türk esnaflarının oluşturduğu dükkân, kafe ve restoranlardan oluşan Kreuzberg bölgesi bunlardan birisidir.⁴

Gurbetçileri bu mahallerde bir araya getiren şey sadece göçmen olma süreci ile ilgili değildir, ortak kader, sıla ve gurbet duyguları bu kişileri aynı mahallelerde birleştirmiştir (Baran, 2023, s. 61). Bu mahallelerin oluşumu Türk aile kültürünü güçlendirmiştir, nitekim Türkler kendi kültürlerindeki kişilerle evlilikler gerçekleştirmişlerdir (Korkmaz, 2021, s. 177). Ortak mekânlarda kurulan ilişkilerde iş arkadaşlığı, karşı cinsle arkadaşlık, birlikte yaşam, evlilikler gibi bir arada bulunma durumları ortaya çıkmıştır (Baran, 2023, s. 64). Türkler kendi ortak mahallelerinde buluşarak, sosyalleşme yapılarını oluşturmuşlar ve kendi kültürel mekânlarını inşa etmişlerdir. Ancak Avrupa'da yaşamının temel koşulu entegrasyondur, entegrasyonun temel belirleyici unsuru ise dildir. Dönem içerisinde alt sınıf ailelerin yaşadığı dil problemi sosyal yaşama dâhil olmayı engellemiştir; nitekim yabancı dil sorunu olan bir aile sağlık sistemine başvuruda bulunurken, sosyal yardım başvurusu yaparken veya çocuklarını okula gönderirken zorlanmıştır. Dil sorunu ailelerin haklarını yeterince talep edememesine neden olurken, göçmen aileleri sistemin dışına itmiştir (Akbaş, 2011).

Dil problemine rağmen diaspora aileleri kültürel ve sosyal entegrasyon içerisinde kendi kültürel yapılarını oluşturmuşlardır. Kavramsal çerçevede göçün tarihsel sürecinden, bu süreç içerisindeki diaspora oluşumundan ve diaspora ailelerinin konumundan bahsedilmiştir.

Diaspora aileleri deneyimleri ve anlatıları edebi eserler, bloglar ve sosyal medya gibi alanlarda sunulmaktadır. Her bir alan kendi özelliklerine yapısal özellikleri bağlamında anlatıların etkinliği artırmak istemiştir. Instagram da bu alanlardan birisidir ve Instagram görsel kültürün sunumunda önemli bir mecradır. Metnin görselleleştirilmesi Instagram'ı etkili hâle getirmektedir. Nitekim görsel estetik kültürünün yükselişe geçmesi ve toplumsal iletişim sistemlerinin görseller üzerinden temellendirilmesi, görsel estetik kültürünün yükselişini sağlamıştır; buna bağlı olarak Instagram; bireysel ve kolektif anlatıların inşa edildiği bir alana dönüşmüştür (Sönmez ve ark.,

⁴ Kreuzberg gibi yerleşim yerleri getto tipi yapılar ve Avrupa getto kavramını reddederek yerine diaspora kullanılması söylenmektedir (Erder, 2006, ss. 5-6).

2022, s. 129). Instagram; reels videosu, çoklu fotoğraf ve video paylaşımı, anlık gönderi ve bu gönderilerde müzik kullanımı açısından etkin bir görsel kültür alanıdır. Bu etkin görseller metinle birleşirken, paylaşımın görsel çekiciliği metnin okunmasını sağlayabilmektedir. Bununla birlikte gönderi metninin altına yorum yapılması görselin veya metnin yorumlamasını, buna bağlı olarak alternatif içerik üretimini sağlamaktadır. Yapısal özellikleri itibarıyla Instagram, çoklu paylaşımlara izin veren, görsel bir kültür inşa eden ve kullanıcılara arasında etkileşim sağlayan bir yapıya sahiptir. Ayrıca Instagram görsel içerikler vasıtasıyla metinle veya metin olmadan daha fazla bilgi aktarımı olabileceğini göstermektedir (Sucu ve ark., 2019, s. 13).

3. DiasporaTürk Instagram Sayfasındaki Aile Anlatılarının Çözümlemesi

3.1. Metodoloji

Gerçeğe dayalı, kurgusallık içermeyen anlatılar, tarihsel betimleyici kanıtlar sunmaktadır. DiasporaTürk Instagram kullanıcı hesabı, Avrupa'daki Türklerin göç süreci içerisindeki deneyimlerini sunan önemli bir veri kaynağıdır. Çalışma diaspora anlatılarının çözümlemesi ve literatüre katkı sunması açısından önem taşımaktadır. Anlatıların "ne" söylediği ve "nasıl" söylendiği araştırmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. "Yeni medya aracı olarak Instagram'ın diaspora aile anlatılarını sunma biçimleri nelerdir?"
2. "Diaspora ailelerinin anlatıları hangi katmanlar üzerinden açıklanmaktadır?"

Çalışmanın oluşum aşamaları ise şu şekilde gerçekleşmiştir. İlk aşamada aile temasını içeren anlatı 225 anlatı (Evren) içerik analizi tekniği kullanılarak tematik olarak kategorileştirilmiştir. Bu kategoriler "Instagram Anlatı Analizindeki Kategorik Değişkenleri Dağılımı" adlı tabloda yer almaktadır. Kategorilere uygun olarak, amaçlı örneklem dâhilinde 225 anlatı içerisinde 17 anlatının analizi (Örneklem)⁵; nitel bir araştırma tekniği olan "anlatı analizi tekniği"⁶ ile tarihsel ve sosyolojik bağlamda çözümlenmiştir. Araş-

⁵ Nitel bir araştırma için, çözümlenen örneklem büyüklüğünün yeterli sayıda olduğu düşünülmektedir. Nitekim Neuman'a göre nitel çalışmalar için az sayıda örneklem üzerinden detaylı çözümlemeler yapılmaktadır ve dolayısıyla nitel araştırmalarda veri büyüklüğü önem taşımamaktadır (2007, s. 89).

⁶ Anlatı bireylerinin deneyimlerinin bir bölümünden oluşmaktadır ve bu bölümler yapılandırılmış bir biçimde sunulmaktadır; hikâye ise başlangıç, gelişme ve sonuçtan oluşan anlatıların bütünüdür. Anlatı analizi ise bireylerin yaşamlarındaki belirli kesitlerin sistematik olarak toplanarak çözümlenme süreci ve bu kesitlerin temsil biçimlerine bakılmasıdır (Uğuz ve Tekindal, 2021, s. 85). Bu çalışmanın verileri de anlatılardan oluşmaktadır; nitekim bu verilerin içeriğinde kronolojik bir sıralama yoktur ve diaspora ailelerinin hayatlarının bir bölümündeki kesitler sunulmuştur.

tırmanın bir diğer amacı ise bu anlatıların sunulma şekilleridir; bu amaç doğrultusunda Instagram'ın yapısal özellikleri bağlamında anlatıların 'nasıl' sunulduğu nicel içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Kodlama cetveli oluşturulmuş ve kodlama cetvelinde gönderi formatına ve gönderinin özelliklerine, müzik tercihlerini, dil kullanımlarına, anlatıların uzunluğuna ve etkileşimleri gibi kategorilere yer verilmiştir. Bu çalışmada karma yöntem tercih edilmiştir.

3.2. Bulgular ve Yorum

3.2.1. Kategorilerine Göre Anlatıların Çözümlemesi

Anlatılardaki konular; ailelerin iletişim süreçleri ve ayrılık durumları, algılanan ayrımcılık ve maruz kaldıkları ırkçı saldırılar, göçmen ailelerin mesleki deneyimleri ve çalışma koşulları ile kültürel sıkışmışlığın getirmiş olduğu her iki ülkede de yabancı olma durumudur. Bu konular anlatılara bağlı kalınarak sosyolojik açıdan tarihsel bağlamda çözümlenmiştir.

3.2.1.1. Göçmen Ailelerin Ayrılık ve İletişim Süreçleri

Görsel 1. Aile Fotoğrafına Kendini Photoshop ile Ekleyen Gurbetçi Türk⁷

Diaspora Türklerinin aile anlatılarında dönem betimlemesi yapılarak göçün aileler ve bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyokültürel etkileri detaylı bir biçimde aktarılmıştır. Göç edenlerle geride kalan aile üyeleri arasındaki duygusal bağ, birbirleriyle iletişim şekilleri ve birbirlerine duydukları özlem

⁷ “Dedem 1972’de Almanya’da işçi ailesi ona bir fotoğraf gönderir. Dedem kendisinin fotoğrafta olmayışına üzüldüğü bir stüdyonun yolunu tutar. O zamanlar daha Photoshop yok. Vesikalığına bir ceket ve kravat çizdirip, kendisini fotoğrafın ortasına, eşinin yanı başına ekletir. Aile şimdi tamamlanmıştır.” (DiasporaTürk, 8 Ağustos 2022).

açık şekilde gözlemlenmektedir. Bu anlatılar, dönemin Türk toplum ve aile yapısını anlamak açısından önemlidir. Anlatılarda eşlerin birbiriyle olan ilişkileri, ebeveynlerinden ayrılan çocukların deneyimleri duygusal bir dil kullanılarak aktarılmıştır.

Göçün çocuklar üzerinde bıraktığı duygusal etki, aşağıdaki örnekte okunabilir; nitekim babalarının evden ayrılışı esnasında yaşanan duygu durumu şu sözlerle ifade edilmiştir: *"Kardeşlerim ve ben babamın dönüş gününün sabahında başlayan 'hırıldılarımızı' evden çıkış saatinde ağlamaya, çıkışa yakın dakikalarda çığlığa ve son dakika yalvarmaya çevirirdik; Baba ne olur bizi de götür. Biz bavula sığarız baba!"* (DiasporaTürk, 9 Şubat 2023).

İkinci örnekte, göç sürecindeki babanın ailesiyle bağını sürdürme çabası, he-diyeleşme pratiği üzerinden açıklanmıştır: *"Kızım mektuba bir ayakkabı çizmiş, annesi de 'kesen müsaitse' diye not yazmış. Gidip 1 saatte ayakkabısını aldım. Daha dönmeme 8 ay vardı."* (DiasporaTürk, 18 Haziran 2023).

Bu anlatılarda çocukların perspektifinden ailelerin birbirlerine duydukları özlem, kavuşma anları ve ayrılık süreçlerine dair deneyimler aktarılmıştır. Bir babanın geliş ve dönüş döngüsü, çocukların duygusal tepkileri travmatik bir deneyime dönüşmüştür. Bununla birlikte çocuğun mektuba ayakkabı çizmesi ve eşinin *"kesen müsaitse"* ifadesinin hegemonik bir anlam taşıdığı söylenebilir. Nitekim göçmen işçi babadan, ebeveyn rolü için rızaya dayalı bir ekonomik talep söz konusudur. Bu durum, ataerkil toplumlarda erkeğe atfedilen ekonomik sorumlulukların sahibi rolünün bir sonucu olarak yorumlanabilir. Ayrıca göçmen işçi babanın, ayakkabıyı alması, ebeveyn rollerinin uzaktan devam ettirildiğini göstermektedir.

Bireysel hafızada yer edinen bir diğer çocukluk anlatısı ise şu şekildedir: *"Babamın gelişini sabırsızlıkla bekliyorum. Bir kapıda, bir penceredeyim. Gözüm hep yollarda. Sonra babam geliyor ama ardından bir daha Almanya'ya gidiyor, gidip gelmeler yıllarca sürüyor. Çalışması lazım... Onun arabası sanıp nice arabaya el sallıyorum."* (DiasporaTürk, 8 Ekim 2022). Çocuk için baba duygusu belirsizlik olarak ifade edilebilir; nitekim göçmen çocuklar için baba figürü fiziksel varlığıyla olduğu kadar, yokluğuyla da belirleyici bir anlama sahiptir.

Göçün geride bıraktığı çocuk kadar göç eden yetişkin çocuklar da ebeveynlerine karşı özlem duymaktadır; nitekim bir anlatıda *"Türkiye'ye ara ara gelse de vatanına ve annesine hep hasret kalmış, tanıdığı tanımadığı gördüğü her kadına"*

‘Ana’ diye hitap ederdi dedem.” (DiasporaTürk, 1 Aralık 2024), ifadeleri geçmektedir. Anlatıda memlekete duyulan özlemin yanı sıra anneye duyulan özlem ve onun yokluğunun oluşturduğu baskı, gurbet işçisi için her kadında anneyi arama refleksine dönüşmüştür.

Yukarıdaki anlatılar doğrultusunda, ebeveynlere duyulan özlem, göç edenler ve geride kalanlar açısından benzer anlamlar taşımaktadır ancak göçmenler aile özlemi kadar, memleket özlemini de deneyimlemişlerdir. Nitekim TRT Radyoya denk gelen ve onu tutkalla yapıştıran göçmenlerin anlatıları da memleket özlemini yansıtmaktadır.

Görsel 2. TRT Radyo Dinleyen Gurbetçi Türkler

“Bir gün nasıl olduysa TRT’yi denk getirdik. Bir daha bulamayız diye radyonun düğmesini tutkalla yapıştırdık. Sonra da o çaldı biz ağladık” (DiasporaTürk, 30 Ekim 2024).

Radyo düğmesinin tutkalla sabitlenmesi, diaspora bireylerinin kendi kültürlerini muhafaza etme anlayışının fiziksel bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bireylerin bu araçlarla duygusal bağ kurarak, radyoyu karşı tanıdıklık hissi geliştirdikleri söylenebilir.

Dönemin koşulları içerisinde radyo etkin bir role sahiptir⁸ ve diaspora anlatılarında radyo önemli bir metafor olarak sunulmuştur. O dönemde Türkiye radyoları yurt dışındaki işçiler için iki şekilde yayın yapmıştır. Bunlardan

⁸ Radyo, o dönemde etkin bir kitle iletişim aracı olarak yer almıştır. Nitekim, Crawley ve Hawyer’a göre 1950’lerde televizyonun hızlı yükselişi, radyonun önüne geçememiştir (2021, s. 304).

ilki, Türkiye radyolarından yapılan yayınlar iken diğeri yabancı radyolar aracılığıyla Türkçe yayın gerçekleştirilmiştir. Bu radyo yayınlarının hedef kitlesi yurt dışındaki işçiler ve onların Türkiye'deki aileleridir (Özakman, 1967, s. 141). Radyo ile birlikte eş zamanlı kullanılan bir diğer kitle iletişim aracı televizyondur.

Görsel 3. 1971 Yılında Amsterdam'da Bit Pazarından İlk Televizyonunu Satın Alan Aile (DiasporaTürk, 12 Ağustos 2024).

Televizyon yayıncılığı kamu yayın kuruluşu tarafından ilk kez 1965 yılında başlatılmıştır. Avrupa Türk Televizyonu (ATT) yayınları 1984 yılında, TD1 özel televizyon yayıncılığı da 1985'te gerçekleştirilmiştir. İlk Türkçe yayınları Almanya'da yapılmıştır, 1990'lı yıllarda TRT -INT yayınları Avrupa'da yaygınlaşmıştır (Soydan, 2019, s. 8). Bu yayınlar, diaspora Türkleri ile Türkiye arasında bağ kurmuştur; aşağıdaki diaspora anlatısı televizyonun kültürel bağ kurma işlevini açıklamaktadır.

Türkiye'ye döndükten sonra, televizyonda Türk İstiklal Marşı'nın çalınmasına heyecan duyan, bir diaspora Türk'ünün anısı şu şekilde aktarılmıştır:

Babam Almanya'dan televizyon getirmiş, biz başına toplanmış merakla izlerken o yorgunluktan koltukta uyuyakaldı. O zamanlar TRT gece 12 gibi İstiklal Marşı'yla kapanırdı. Babam marşı duyar duymaz bir anda pijamalarıyla ayağa fırlayıp hazır ola geçti. Gözleri kapalı öylece duruyordu. Biz hepimiz şaşırıdık. Annem 'vah bizim adama ne olmuş böyle?' dedi. Babam uzun zamandır

İstiklal Marşı'mızı duymamıştı. Marş bitene kadar yerinden hiç oynamadı, bittiğinde de anneme cevabını verdi: Gurbet Hanım gurbet... (DiasporaTürk, 6 Nisan 2018).

Bu ifadeler bağlamında, televizyon diaspora aileleri için bir yayın aracı olmanın ötesindedir; milli kimliğin sürdürülmesi açısından ulusal yayıncılık aktif bir role sahip olmuştur. Bu anlatıda göçmenlik deneyimlerinin, diaspora Türkleri üzerinde oluşturduğu baskıyı görmek mümkündür ve bu baskı sonucunda oluşan gurbetçilik deneyimleri, gurbetin olmadığı yerde de devam etmektedir. Gurbetçinin *"Gurbet Hanım, gurbet..."* ifadesi, bireyin göçmenlik yaşantısının duygusal sonucu olarak okunabilir.

Radyo ve televizyon metaforları, gurbetçilerin ülkeye duydukları özlemle ilişkilendirilmiş; aile içi iletişim ise yazılı ve sesli mektuplar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir ve dönem içerisinde mektuplar etkili iletişim aracı olarak kabul edilmiştir. Dönem koşullarına bakıldığında Türkiye'deki birçok köyde elektrik ve telefon hattı yoktur, mektuplar ise gecikmeli olarak taraflara ulaşmaktadır (Kahn, 2020, s. 56). Nitekim bir gurbetçi Türk anlatısında *"Düğünden iki ay sonra gittim gurbete. Ama hasretlik zor geldi, bıraktım. Öyle erken döndüm ki eşime yazdığım mektup bile benden sonra geldi"* (DiasporaTürk, 12 Eylül 2019), şeklindeki ifadeyle, gecikme süresinden bahsetmiştir.

Mektuplar posta dışında, Türkiye'ye gelen misafir işçi aracılığıyla da gönderilmiştir. Mektupların arasında sesli mektuplar da bulunmaktadır; sesli mektuplar elektronik kültür ürünleridir ve kasetlerin içerisindeki sesli mesajlardır. Türkiye'ye gelen misafir işçi, elindeki gönderiyi sahibine teslim etmekle ve gönderi yanıtını geri götürmekle sorumlu olan kişidir. Aileler bu kişi vasıtasıyla gelen kasetlerdeki sesli mesajlara cevap olarak seslerini kaydetmişlerdir (Kahn, 2020, s. 58). Nitekim bu durum *"Sesini banta çekip Almanya'dan eve yollamış. Aynı banta konuş, sen de gönder demiş. Kıyıp da sesinin üstüne konuşmadım. Ona yine eskisi gibi mektup yazdım."* (DiasporaTürk, 26 Eylül 2024) şeklinde anlatılmıştır.

Bu anlatıda, sesin üzerine başka bir ses kaydedememe durumu; gönderen kişinin sesinin kaybolabileceği endişesiyle, duygusal bir kaygı yansıması olarak okunabilir. Ayrıca sesi gönderen kişinin yüceltildiği ve adeta kutsallaştırıldığı da görülmektedir.

Mektuplar ve ses kayıtları yalnızca kişiler arasında değil, aynı zamanda geniş aile ve sosyal çevre içerisinde de paylaşılmıştır (Alpagu, 2024). Öyle ki “Kasete sesimi çekip memlekete yolluyordum ama teyp annemlerde olduğundan eşime özel bir şey diyemiyordum. En son kasette ona bir türkü söyledim. O anladı.” (DiasporaTürk, 17 Ağustos 2024).

Bir başka anlatıda ise eşler arasındaki iletişime toplumsal normlar ve kabuller yön vermiş, bireylerin duygularını ifade etme biçimleri bu sosyal çerçeve içinde şekillenmiştir.

Babam Zürih’ten bir kaset göndermiş, oradaki işçilik günlerini anlatıyor. Kasetin sonunda anneme diyor ki “Hanım, kasetin arka yüzünü yalnızken dinle.” Ardından annem bizi yatırıyor, herkes odasına çekiliyor. Gece sessizce annemlerin odasına gidiyorum. Kapı aralığından annemin ağladığını görüyorum. Babam kasetin arka yüzünde anneme Ferdi Tayfur’un bir şarkısını söylüyor: Bilsen uzaklarda kimler ağlıyor, gelemem sevdiğim felek koymuyor... (DiasporaTürk, 4 Ocak 2025).

Bu anlatılar, dönemin Türk aile yapısı ve toplumsal normları hakkında, sosyokültürel bağlamda önemli veriler sunmaktadır. Sesli mektuplarda iletilen mesajların çoğunlukla tüm aile bireylerine hitap etmesi, iletişimin bireysellikten ötede, kolektif bir yapı içerisinde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum, mahremiyet sınırlarının belirginliğini yitirmesine yol açmakta; buna bağlı olarak gurbetçiler duygularını doğrudan ifade etmekten kaçınarak müziksel öğeler ve metaforik anlatımlar aracılığıyla dolaylı bir ifade biçimini tercih etmektedirler.

Sesli mektuplar olarak adlandırılan kasetler, okur yazar olmayan göçmenler tarafından tercih edilirken, yazılı mektuplar belirli bir eğitim düzeyine sahip kişiler tarafından kullanılmıştır. Kadınlar arasında okur yazarlık oranı düşüktür, kadınlar mektuplarına başkalarına yazdırmıştır ve erkekler teknolojik araçlara erişimlerinin daha fazla olması sebebiyle, ses kayıtlarını etkin bir şekilde kullanmışlardır (Alpagu, 2024).

Diaspora Türklerine ait bu anlatılar göç olgusuyla şekillenen aile yapısı ve toplum yapısı hakkında veriler sunmaktadır. Göçün bireyler üzerinde oluşturduğu, aile üyelerinin birbiriyle olan iletişimleri ve deneyimleri aktarılmıştır. Göç, göç eden ve geride kalanlar üzerinde farklı şekillerde deneyimlenmiştir.

3.2.1.2. Maruz Kalınan Ayrımcılık ve Yabancılaştırma

Ergenlikten yetişkinliğe geçiş... İş ararken başvurularımız en alt sıralarda yer alıyordu, tıpkı ev ararken olduğu gibi. Ayrımcılık ve ırkçılığın gölgesinde bu süreç çok daha zorlu geçiyor ve kimlik arayışımızın her aşaması derin yaralar bırakıyordu. Bir ara bir markette istemeden şahit olduğum şu durumu göçmen kökenli herkes bilir. 70'li yaşlardaki yaşlı bir Alman, markette kaybolmuş gibi görünüyordu. 30'lu yaşlarda siyah saçlı genç bir adam onunla konuştu ve aralarında şu konuşma geçti:

- Aslen nerelisin?
- Duisburgluyum.
- Ah! Hiç Duisburglu birine benzemiyorsun.
- Bir Duisburglu neye benziyor?
- Yani senin gibi değildir. Sen daha çok Arap ya da Türk görünüyorsun!
- Annem ve babam aslen İranlı.
- Ben de onu söylüyorum. Yani Duisburglu değilsin!

Yaşlı adam konuşmayı bitirdi ve makarna paketi için teşekkür etmeden gitti. Genç adam konuşmaya tanık olduğumu fark etti ve yanıma geldi. "Karşıya geçmemize izin vermiyorlar. İster Almanya'da doğup tıp okuyun ister Goethe'nin Faust'undan alıntı yapın, biz hep yabancı kalıyoruz!" dedi. "Biliyorum." diye yanıtladım (DiasporaTürk, 22 Kasım 2024).

Bu anlatı, kolektif bir yaşamı temsil eden bireysel bir deneyim olarak açıklanabilir. Etnik köken farklılığı bağlamında kimlik farklılığı, aidiyet temsil krizi ve uygulanan ayrımcılık gibi faktörler söz konusudur. Avrupa'ya ait olmayan etnik kimliklerin, aidiyet krizi yaşayabildikleri, yabancı olarak konumlandırılabilirler ve ayrımcılığa maruz kalmalarının toplumsal düzeyde olağanlaştığı anlaşılabilmektedir.

Bu anlatı bağlamında etnik kökenin bireyin kimliğini belirlemede etkin olduğu söylenebilir. Edward Said, İslamofobik belirleyicilik üzerinden göçmen, göç ettiği toplum tarafından asimile olmuş olsa da göçmenin hep 'öteki' ola-

çağını ifade etmektedir (Mohrem, 2020). Yaşlı adamın “*Sen Duisburglu değil-sin.*” ifadesi, Avrupa’ya mensup olmanın doğuştan edinilen bir kimlik olarak görülebileceğini ve etnik kökenin, bedensel olarak bir mekânda bulunmaktan daha tanımlayıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Anlatıda geçen karşıya geçenler, toplumsal aidiyeti olan kişilerdir. “Duisburglu değilsin.” ifadesi günlük yaşamda karşılaşılan mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir. Anlatıda yer alan diğer mikro saldırganlık ifadeleri ise; göçmenlerin iş başvurularının ertelenmesi, barınma sorunu yaşama gibi deneyimleri, göçmenlerin sosyal ve kamusal alana dâhil olmalarını engelleyen yapısal sorunlardır. Genç adamın “*Karşıya geçmemize izin vermiyorlar. İster Almanya’da doğup tıp okuyun ister Goethe’nin Faust’undan alıntı yapın, biz hep yabancı kalıyoruz!*”, ifadesi; diaspora Türklerinin eğitim seviyeleri yükselse de ve Avrupa’da doğmuş olsalar dahi, göçmenlerin Avrupa toplumu tarafından tam anlamıyla kabul edilmediğini ve Türklerin o dönemde ‘yabancı’ olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

1989 yılında Berlin Yabancılar Komisyonu Başkanı, “*Türkler Almanca’yı kendi dillerinden daha iyi konuşsalar da Türkiye’ye sadece tatillerde kısa süreli gitseler de Alman ya-sasında hep yabancı olacaktır.*” ifadesini kullanmıştır (Unat, 2017, s. 98). Başlangıçta misafir işçi olarak adlandırılan Türkler sonrasında yabancı kimlik tanımlaması ile ötekine dönüşmüştür.⁹ İlk göç edenler, Almanya’da çiçeklerle ve kutlamalarla karşılanmıştır (Şahin, 2012, s. 2). Sonrasında aile birleşimlerine bağlı olarak, Türklerin diğer uluslara göre sayılarının ivme kazanması, bunun sonucunda Türk kültürünün Avrupa kültürünü asimile edebileceği kaygısı, Avrupa’da aşırı sağ partilerinin yükselişi ve buna bağlı olarak radikal ırkçı gazetelerin politikacılar ile iş birliği içerisine girmesi, Türk göçmenler hakkında olumsuz içerikler üreten yayınlar yapması, radikal sağdan gelen saldırıları tetiklemiştir.¹⁰ Aynı zamanda Türkler, Almanya’daki iş gücünün yerini alarak işsizliğe neden oldukları düşüncesi ile ekonomik bir tehdit olarak görülmüştür. 11 Eylül saldırıları sonrasında İslamofobi düşüncesinin yayılmasıyla da Türklere karşı ayrımcılık (Kaya, 2007, ss. 221-222; Ertürk, 2023, s. 294) uygulanmıştır.

⁹ 1970’li yılların sonlarına doğru “Gastarbeiter” (konuk işçi) kullanımdan kaldırılarak, bunun yerine “Ausländischer Arbeitnehmer” (yabancı işçi) ve “Einwanderer” (göçmen) ifadeleri kullanılmıştır. Sonraki süreçte, ülkedeki kalıcı olarak yaşayan göçmenleri tanımlamak amacıyla FDP tarafından “Ausländische Mitbürger” (yabancı yurttaşlar) ifadesi yer almıştır (Abadan – Unat, 2017, s. 105).

¹⁰ Özellikle 2010 yılında Alman Sosyal Demokrat Partisinden Thilo Sarrazin’in göçmenlerle ilgili ırkçı ifadeler içeren kitabı Almanya Kendini Yok Ediyor kitabı, Türklere yönelik karşıtlığı artırmıştır (Pamuk, 2019, s. 70).

Tarihsel süreç içerisinde ise Türkler ırkçı gruplar tarafından saldırılara uğramıştır. Nitekim, Almanya'nın Wolfenbuettel kentinde, 1982 yılında bir Türk anne ile üç çocuk kundaklama sonucunda çıkarılan yangında öldürülmüş, 1984 yılında Hamburg'da Mahmut Kaymakçı adlı bir Türk, dazlakların saldırısı sonucu başı taşla ezilerek katledilmiştir. 17 Aralık 1988 yılında Almanya'nın Schwandorf kentinde bir bina kundaklanmış ve bu binada bir Alman, üç Türk hayatını kaybetmiştir (Yeni Şafak, 2013). Aşağıdaki anlatıda 1988 yılında kundaklanan binada aynı aileden üç kişinin katledildiği olay hakkında bilgi verilmektedir.

Görsel 4. 1988 Yılında Schwandorf'ta İçinde Türklerin Yaşadığı Kundaklanan Bina

Olayın sorumlusu, 19 yaşındaki Neo-Nazi Josef Seller, Türklerin ev, araba sahibi olmalarını istemediğini ve Türklerden nefret ettiğini söylemiştir. *"İçerisinde Türkler yaşadığı için binayı ateşe verdim."* diyerek suçunu kabul etmiştir. Yangın sırasında olay yerinde olmayan ailenin kızı Leyla, saldırgan Neo-Nazi'nin Türklerin hayat koşullarını kıskanmasına şaşırılmış ve gurbet işçisinin çalışma koşullarını babası üzerinden şu sözlerle ifade etmiştir:

Yıllardır demir-çelik fabrikasında ağır bir işte çalışıyordu. Defalarca iş kazası geçirmiş, yaralanmıştı. Üstü başı kirli gelmediği bir gün bile yoktu, hemen her akşam ertesi güne yetişsin diye iş kıyafetleri yıkıyordu. Böyle bir hayatı kim kıskanırdı?

Leyla, olaydan sonra kendine yeni bir hayat kurmaya çalıştı. Schwandorf'un güneyinde bir eve yerleşti. İkinci oğluna, ölen kardeşinin adını verdi ancak aylarca ona ismiyle hitap edemedi. Bugün oğulları Erkan 37, Mehmet 35 ve kızı Aysu 28 yaşındalar. Aynı şehirde yaşıyorlar. Geçtiğimiz yıllarda yanan evin önüne

küçük bir anıt yaptırıldı. Anma günü, o zamanlar 14 yaşında olan Aysu, annesine şunu sordu: Anne, büyük annemler neden öldü? Leyla ise 'nefret yüzünden' yanıtı verdi. Anne, bu neyin nefreti diyerek soru yönelten Aysu'ya ise Leyla sessiz kaldı (Di-aspıraTürk, 17 Aralık 2024).

Leyla'nın yaşadığı bu olay, Neo-Nazi ideolojisinin bir sonucudur; göçmen karşıtlığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan şiddet olarak ifade edilebilir. Söz konusu saldırı, bireysel bir eylem değildir; etnik kökene gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yapısal ırkçılığın somut bir yansımasıdır. Olayın faili, etnik kökeni Türk olan birinin, Alman sosyoekonomik şemasında yer almasını reddetmektedir.

Avrupa'da Türk göçmenler, Alman Gazeteci Yazar Günter Wallraff'ın¹¹ da ifade ettiği üzere çoğunlukla alt sınıf işlerde istihdam edilmiş ve zorlu çalışma koşullarına maruz kalmışlardır.

Leyla, yaşadığı büyük kayba rağmen hayatına derin bir acı ile devam etmiştir. İkinci çocuğuna, yangında katledilen kardeşinin adını vermesi, bu travmanın kuşaklar arasındaki etkisini sunmaktadır. Kızı Aysu'nun "*Neyin nefreti?*" sorusuna, sessizlikle tepki vermesi, ikinci kuşak Türklerin kendilerini ifade etme süreçlerinde yaşadıkları güçlüklerin, bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim yaşanan duygu net olarak ifade edilmemiş, yalnızca sessizlik ve kırgınlıkla ifade edilmiştir.

Alexander (2012, s. 3)'a göre göçmenlerin maruz kaldıkları şiddet ve adaletsizlikleri konuşamamanın temelinde dinleyenin olmaması ve travmanın yeniden hatırlanması bulunmaktadır. Burada Leyla ailesini bu nedenler ile yaklaşımda bulunmuş olabilir ancak kızı Aysu durumu sorgulamıştır. Bu durum, üçüncü kuşak Türk ailelerine yapılan saldırıları sorgulama biçimlerini yansıtmaktadır.

Kundaklanan binanın karşısına anıt yapılmıştır; anıtlar ırkçı makro saldırıları için hafıza mekânları ve mücadele alanları olarak adlandırılabilir. Olayların hatırlanması açısından devlet politikasının anıtlara yer vermesi önemlidir.

Bir diğer makro saldırı ise Solingen'de evleri benzin dökülerek yakılan, Genç

¹¹ Günter Wallraff Türklerin çalışma ve yaşam koşullarını 'En Alttakiler' adlı eserinde ele almıştır. Bu esere ait bilgilere makalenin ilerleyen bölümlerinde ulaşılabilir.

Ailesi'nden 5 kişinin hayatını kaybettiği olaydır. Olayda öldürülen aile için *"Genç Ailesi, evlerinin bulunduğu Mitte semtinde Türk komşularından çok Alman komşuları bulunuyordu. Kendi hâlinde, kimseyle sorunu olmayan bir aileydi."* be-timlemelerine yer verilmiştir.

Görsel 5. 1993 Solingen Saldırısında Türklerin Yaşadığı Bina

O dönemde Neo-Nazi saldırıların çokluğu ve Solingen'deki olay şu şekilde aktarılmıştır.

1984'te Satır ailesinden 7 kişinin hayatını kaybettiği Duisburg yangını henüz hafızalarda tazeydi. 28 Mayıs'ı 29 Mayıs 1993'e bağlayan gece Solingenli 4 Neo-Nazi, içerisinde Türklerin yaşadığı evi benzin dökerek ateşe verdi. Dış kapının yanmasıyla birlikte alevler ahşap merdivenleri sarmış, aile fertlerinin çoğu dumandan ve alevlerden kaçamamıştı. Kurtulanların çoğu yaralıydı.

Saldırı sonrasında Türkler kundaklama korkusu ile posta kutularındaki Türkçe isimleri silmişler, yangına karşı evlerinde kovalarla su bulundurmuş-lar, pencere ve balkonlardan merdiven sarkıtlamışlardır. Solingen olayı son-rasında ırkçılığa karşı birçok gösteri ve yürüyüş düzenlenmiş; anıtlar ve an-malar yapılmıştır ve Mevlüde Genç, ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı sembol isimlerden biri olmuştur. Mevlüde Genç, yıllar sonra *"Katiller dışında kimseye nefretim yok. Barış içinde yaşayalım diye acımı içime gömdüm."* demiştir (DiasporaTürk, 29 Mayıs 2024).

"Kendi hâlinde, kimseyle sorunu olmayan" aile ifadesi, saldırının tesadüfi ya da bireysel bir eylem suçu olmadığını; aksine, Neo-Nazi şiddetinin etnik kökeni

amaçlayan nefretinin sistematik sonuçlarından biri olduğunu kanıtlamaktadır. Bununla birlikte *“Türk komşularından çok Alman komşuları bulunuyordu.”* ifadesi, Türk karşıtlığının Alman halkına genellenerek indirgenemeyeceğini ve bu saldırıların ırkçı gruplara ait olduğunu düşündürmektedir. Nitekim anlatının sonunda, Mevlüde Genç’in: *“Katiller dışında kimseye nefretim yok. Barış içinde yaşayalım diye acımı içime gömdüm.”* ifadesi saldırının yükümlülüğünü tüm Alman halkına değil, faillere yüklediğini göstermektedir. Bu açıklama Mevlüde’nin Alman toplumuna karşı bir nefret duygusu geliştirmediğini, aksine etnosantrizme karşı uzlaşımçı bir direniş gösterdiğini ve sosyal entegrasyonu sürdürme çabasını yansıtmaktadır.

3.2.1.3. Göçmen Ailelerin Mesleki Deneyimleri ve Çalışma Koşulları

Alman gazeteci-yazar Günter Wallraff, 1986 yılında yayımladığı ‘En Alttakiler’ adlı eserinde, Türk işçilerin kötü çalışma koşullarını ve maruz kaldıkları ayrımcılığa yer vermiştir. Bu çalışmayı hazırlarken “Ali” adını kullanarak Türk işçi kimliğine bürünmüş böylece Türk işçileri ve işverenleri doğrudan gözlemleyerek deneyim temelli bir eser oluşturmuştur.

Görsel 6. Günter Wallraff’ın, Türklerin Çalıştığı İşleri Yaparken Çekilen Bir Fotoğraf Karesi (DiasporaTürk, 11 Aralık 2024).

Eserde, Türk işçilerin sağlığının ihmal edildiğini, kanserojen maddelere karşı gerekli koruyucu tedbirlerin alınmadığı ve bu maddelerin bileşenleri konusunda Türk işçilerin uyarılmadığı ifade edilmektedir. Nitekim eserde bu durumu yansıtan şu ifadelerle yer verilmiştir:

Würgassen Atom Santrali, teknik bir arıza nedeniyle elektrik akı-

mı sistemine bağlanamıyor. Santral, tehlikeli bölgeye inip arızayı giderebilecek Türk işçileri arıyor. Bu işçilerin son derece ağır hastalıklara yol açabilecek yoğunlukta radyoaktif ışın yemeleri olasılığı büyük. Bunun sonucu kansere yakalanmaları söz konusu. İşletmenin koyduğu ön koşul şöyle: Türk işçilerine bu işin ne kadar tehlikeli olduğu söylenmeyecek. İşleri bittikten sonra da en kısa yoldan ülkelerine dönmeleri sağlanacak (Wallraff, 1986, s. 222).

Wallraff da kronik bir rahatsızlığa yakalanmıştır ve DiasporaTürk sayfasında Wallraff'ın şu sözlerinden bahsedilir:

Çalıştığım yerde biriken metal tozdan kimse görmeden bir avuç alıyorum. Bir taş kadar ağır. Bremen Üniversitesine göndererek analizini istiyorum. Bir süre sonra sonuçlar geliyor. Raporda şimdiye kadar bu derece tehlikeli dozda bir maddeyle karşılaşmadıkları yazıyor. Neler yok ki! Astat, baryum, kurşun, civa, kobalt, rodyum, gadolin, titan, volfram, sirkonyum... Ve tam 25 zehirli madde daha! (DiasporaTürk, 11 Aralık 2024).

Bununla birlikte Wallraff, Almanya'daki işçi sendika örgütlerinin göçmen işçilerin kötü çalışma şartlarını savunmadığını ifade etmektedir. Türk işçiler, Perşembe'ye göre yeteneklerinin altındaki işlerde çalışmışlardır. Türkiye'de kendilerine taahhüt edilen ve imzaladıkları iş yerleri, Almanya'ya geldiklerinde değiştirilmiştir (2005, s. 65).

Benim adım Nursel. 4 saatte tek başıma 84 oda, 10 tuvalet, 2 mutfak temizliyorum. Tam bir makine gibi hareket ederek 4 saatte tüm işi bitirmek mümkün olabiliyor. Eskiden her odaya girdiğimde içeride çalışan varsa özür diliyordum, sonra bunun vakti kaybettirdiğini fark ederek vazgeçtim (DiasporaTürk, 8 Mart 2024).

Asansörle 854 metre derinliğe ineriz. Sonra aşağıda çalışacağımız yere varmak için 25 dakika trenle devam ederiz. 35 derece sıcaklıkta 7 saat çalıştıktan sonra geri çıkarız. İşte bu yaşamak değil. Yaşım 32 ama artık kocadım, hevessiz kaldım (DiasporaTürk, 12 Şubat 2024).

Çalışma sistemi ise parça başı şeklindeydi. Kadınlar ne kadar ça-

lışırsa o kadar ücret almaktadır. Bu çalışma düzeni kadınların çoğu zaman mola vermesine ve hatta tuvalete gitmesine bile engel olmuştur. . Bu nedenle birçoğunda böbrek, mesane ve romatizma sorunları baş göstermiştir (DiasporaTürk, 29 Aralık 2024).

Bu anlatılar Günter Wallraff'ın deneyimlerinden farklı değildir. Anlatılarda çalışma koşullarının güçlüğü, ücretlendirme politikaları ve sosyal izolasyon sonucunda fiziksel ve psikolojik tahribat ortaya çıkmıştır. Mola vermek ücret kesintisine neden olurken, en temel ihtiyaçlar giderilmemiştir. Yeterince sıvı alınmaması kadınların kendi bedenleri üzerindeki kontrolünü zorlaştırmıştır. Bu durum bedenler üzerindeki ekonomik tahakkümün göstergesi olarak kabul edilebilir.

"Buradaki olmuşluğumuzu olmaktan saymıyoruz. Yaşım 32 ama artık kocadım, hevesiz kaldım." ifadesi, gurbetin bireyin zaman algısını ve benlik deneyimini etkileme şeklini göstermektedir. Gurbette geçirilen zaman, yaşamaktan ve deneyimden sayılmamıştır; genç bedenler, yaşlarından önce yaşlanmışlardır. Çalışmada bir diğer konu önemli kategori ise ana yurttan ve göç edilen yerde yabancı olma durumudur, aşağıdaki kategoride yer verilmiştir.

3.2.1.4. Türkiye'de Yabancı Olmak: Alamancı veya Almancı

Türkiye'de Avrupa'ya giden Türkler için, Almanya'da yabancı, Türkiye'de Alamancı ya da Almancı ifadesi kimliklerine eklenmiştir. Gurbet işçisi ister Almanya'ya ister başka bir Avrupa ülkesine göç etsin, Alamancı ya da Almancı¹² olarak tanımlanmıştır (Tezcan, 1974, ss. 51-52). Nitekim diaspora anlatılarının birinde bir Gurbetçi Türk, "Bilenler bilir, yurtdışında hangi ülkede gurbetçi olursanız olun adınız hep "Alamancı"dır. Size "Hollandacı" diyecek hâlleri yok ya!" (DiasporaTürk, 17 Aralık 2023) ifadesini kullanmıştır.

Türklerin farklı ülkelere göç etmiş olsalar da genellikle "Alamancı" ya da "Almancı" olarak adlandırılmalarının temel nedenleri arasında, Almanya'nın ilk göç edilen ülke olması, bu ülkedeki Türk nüfusunun yoğunluğu ve göçmenlerin orada tanıdıklarının bulunması yer almaktadır (Gelekçi, 2014, s. 106).

¹² "Gurbetçi" ve "Almancı" kavramlarının, artık Avrupa'da yaşayan Türkleri tanımlamakta yetersiz kaldığı; bu bireylerin kendilerini giderek daha çok "Euro-Türkler" olarak tanımladıkları görülmektedir. Almanya'da yaşayan Türkiye kökenlilere yönelik "Almancılar" gibi ifade kullanmak Avrupada'ki Türk kökenlilerin toplumsal olarak inşa ettiklerini kendilerine özgü formasyonlarını göz ardı etmektir (Gökalep Yılmaz, 2017).

Alamancılar veya Yasa'ya göre Alamancı aileler yurda kesin dönüş yapmış veya yapmamış olan belirli bir süre yabancı bir Avrupa ülkesinde çalışan işçilerdir ve daha çok kırsal özellikler taşımaktadırlar. Genellikle bireyci özellikler sahiptirler ve çocuklarının sosyoekonomik açıdan önemli işlerde çalışmasını isteyen bu kişiler giyim tarzları ile ayrılırlar; erkekler takım elbise gibi kıyafetleri tercih ederken, kadınlar çarpıcı renkler kullanmaktadırlar ve gençler çağdaş giyim stilini tercih ederler (1979, ss. 84-85). Ayrıca gurbetçilerin memleketlerine döndüklerinde sahip oldukları gösterişli evler, modern ev içi yaşam tarzları ve giyim biçimleri de onları bu şekilde stereotipleştirmiştir (Gelekçi, 2014, s. 106).

Almanya'da eklenen bu ön ekin anlamı etnik kökenin yüklediği farklılıklar iken, Türkiye'de ise bir gurbet işçisini "Alamancı" yapan şey değişen kültürel pratikleridir. Her iki toplumda da kullanan bu ön eklerin sebebi göçmenlerin gittiklerinde ve döndüklerinde beraberinde taşıdığı alışkanlıklardır.

Pierre Bourdieu, alışkanlık anlamına gelen habitus kavramını, bireylerin kültürel öğrenme sürecini şekillendiren ve bu süreçte edinilen eğilimlerin, tekrarlar yoluyla bireyin eylem ve davranışlarına yansımaları ifade etmek için kullanır. Bourdieu'ya göre habitus, sadece düşünsel değil, aynı zamanda bedensel bir süreçtir; bireyin toplumsal deneyimlerle kazandığı alışkanlıklar zamanla kişinin bedeninde cisimleşerek pratik yaşamın içinde kendiliğinden işlerlik kazanmaktadır ve "*Beden toplumsal dünyanın içindedir, ancak toplumsal dünya da bedenin içindedir*" (1990, s. 190) şeklinde ifade etmektedir.

Göç eden ve göç ettikleri yerlerden dönen kişilerin bu sosyal değişimi, Bourdieu'nun bakış açısıyla habitus değişimi olarak okunmaktadır. Göç eden kişiler göç ettikleri toplumda, yeni habituslarında sosyal ve kültürel sermayelerinin eksikliğini hissetmektedirler (Sayımlar ve Coşkun, 2023, s. 158).

Göçmen bir ailenin çocuğuna ait anlatı, habitusun göç bağlamındaki yeniden üretimini ortaya koyan anlamlı bir örnektir.

1976 yılında dünyaya gelmişim. Anne ve babam çalıştıkları için abimi bir bakıcıya vermişler. Ben abimden 20 ay sonra dünyaya gelince bakıcı masrafı artmasın diye beni 40 günlükken Tekirdağ'daki teyzeme bırakmışlar. Birkaç yıl çalışıp döneriz diye düşünmüşler ama öyle olmamış.

Sonrasında kişi kendi ismine yabancılaşmıştır, nitekim teyzesinin soyismmini kendi soyismi zannetmiş, Almanya'dan gelen biyolojik anne ve babasını bir

teyze ve amca zannetmiştir. Sonra gerçek anne ve babası onu Almanya'ya götürmüşlerdir.

7 Eylül 1988'de Almanya'ya taşındım. İlk başlarda onlara “Anne ve baba” derken bir hayli zorlandım. Geceleri çok kez ağladığım olmuştur. Teyzem beni öz evladından ayırmazdı. Ona teyze demeye dilim varmazdı. Dil bilmediğim için Almanya'da okula iki sınıf geriden başladım. Çocuklarda önlük olmaması tuhafıma gitmişti. İlk gün öğretmen sınıfa girince ben hemen ayağa kalktım. Diğerleri bir anda gülmeye başladılar. Şaşırmıştım. Sonradan öğrendim ki Almanya'da böyle bir adet yokmuş (DiasporaTürk, 13 Ağustos 2024).

Burada ekonomik nedenler yüzünden ailesinden ayrı yaşayan kendi kimliğine yabancılaşan bir bireyin anlatısını görmek mümkündür. Çocuk biyolojik anne ve babasını öğrendiğinde ise bir kimlik krizi yaşamıştır ve biyolojik ebeveynlik tanımlaması söz konusu değildir; bu durum Hegel'in yabancılaşma kavramı ile açıklanabilir. Hegel'in yabancılaşma anlatısı bireyin kendi özüne ve tarihsel sürecine uzaklaşması anlamına gelmektedir (2018, ss. 284-286). Bu anlatıdaki yabancılaşmayı, topluma yabancılaşma anlamında da söylemek mümkündür. Habitus bağlamında ise Alman sosyal yaşamına kendi alışkanlıklarından dolayı entegre olamamıştır.

İzinlerinde, evine gelen çocuklar için babaları bir yabancıya dönüşmüştür. Aşağıdaki anlatıda, ilk kez babası ile karşılaşan bir çocuğun anlatısına yer verilir. Babası Avrupa'dan döndükten sonra çocuklarını sarılarak uyandırmaya çalışan baba ile ilk karşılaşma anlatılır:

Kim bu adam? Tanımıyorum. “Uyan hadiii... Yeter, naz yapma!” diyor. Korktum, sıkıca yumdum gözlerimi. Belki rüyadır biter dedim. Ama bitmedi. Kim bu, kim? Beni bıraktı bir ara kız kardeşimi öpmeye başladı. O ara açtım gözlerimi. Simsiyah sakalları, yüzünde tuhaf bir gülümseme var. Yüzüme yaklaştıkça gözleri büyüyen, dişleri devleşen bir adam. Kim bu? Annem nerede? Korkumdan bağırıyorum. “Uyan bak sana ne aldım” diyor. Yorganın üzerinden üstüme serdiği elbiseyi işaret ederek, “Sen sever misin maviyi?” diye soruyor. Kız çocuğuna mavi olur mu hiç diyor annem kısık sesle. O zaman anladım işte. Bu yabancı adam babam(mış) demek ki (DiasporaTürk, 21 Aralık 2024).

Türk işçilerinin, evlerinden uzak kalması, aileleri ile görüşememeleri duygusal bağ açısından sorun olarak görülebilir. Nitekim göç sadece fiziksel bir uzaklık değildir, aynı zamanda karakterlerini yabancılaştıran bir dönüşümün de adıdır. Bu anlatıda coğrafi uzaklığın, baba karakterini bir yabancıya dönüştürdüğü söylenebilir. Göç olgusuyla babanın tanıdıklık hissi ve babalık tanımlamasının dışına çıkılarak babanın yabancıya dönüşümü anlatılmaktadır. Bu bağlamda, baba çocuğuyla bağ kurmaya çalışsa da babalık yalnızca kavramsal düzeyde varlık göstermekte ve pratikte somut bir ilişki biçimine dönüşmemektedir.

3.2.2. Instagram Anlatıların Sunulma Biçimleri Nicel Açından Bir Değerlendirme

Fotoğraf Kullanımı	Sayı	Yüzde
Renkli Format	105	46.67
Siyah – Beyaz Format	96	42.67
Siyah – Beyaz – Renkli Format	24	10.659
Toplam	225	100,0
Müzik Kullanımı	Sayı	Yüzde
Müzik Kullanımı Yok	187	83.11
Türkçe Müzik Kullanımı	34	15.11
Yabancı Müzik Kullanımı	4	1.78
Toplam	225	100,0
Gönderi Formatı	Sayı	Yüzde
Tek Fotoğraf Karesi	121	53.78
Birden Çok Fotoğraf	104	46.22
Toplam	225	100
Metin Uzunluğu	Sayı	Yüzde
Kısa	86	38.22
Orta	58	25.78
Uzun	81	36.00
Toplam	225	100,0

Dil Kullanımı	Sayı	Yüzde
Duygusal	118	52.44
Rasyonel	82	36.44
Mizah	25	11.12
Toplam	225	100.0
Anlatının Teması	Sayı	Yüzde
Aile İçi İletişim	69	30.67
Hasret – Ayrılık	47	20.89
Yaşam Koşulları	35	15.56
Yabancılaşma ve Adaptasyon	35	15.56
Çalışma Koşulları	25	11.11
Algılanan Ayrımcılık	11	4.89
Yolculuk	3	1.31
Toplam	225	100.0
Fotoğraf ve Anlatı İlişkisi	Sayı	Yüzde
Var	201	89.33
Yok	24	10.67
Toplam	225	100.0

Tablo 1. Instagram Anlatı Analizindeki Kategorik Değişkenleri Dağılımı

Çalışmanın ikinci metodolojik kısmını nicel içerik analizi tekniği oluşturmaktadır; bu bağlamda fragmente olmayan, bireysellikten ötede toplumsal bağlam ve söylemsel derinlik içeren 225 adet aile anlatısının sunulma biçimleri analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre renkli veya siyah beyaz fotoğraf türünün kullanılması dönem betimlemesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada renkli fotoğraf kullanımı ile siyah beyaz fotoğraf kullanımı birbirlerine yakın yüzdelerdir. Analog renkli fotoğrafçılık kullanılırken, siyah-beyaz kullanılması da teknolojik geçiş sürecini göstermektedir. Bununla birlikte tek fotoğraf karesinin yanı sıra, birden çok fotoğrafında kullanıldığı görülmektedir, bu durum anlatının içeriği ile ilişkilendirilebilir. Fotoğraf, anlatı hakkında betimleyici görsel sunmaktadır; nitekim fotoğraf ve anlatı

arasında %89.33 oranında bir ilişki tespit edilmiştir. Anlatının içeriğini pekiştirmek ve katkı sağlamak amacıyla birden çok fotoğrafın %46.22 oranında kullanıldığı görülmektedir.

Kullanılan müzik ve müzik türü anlatının etkinliğini artırabilmektedir; yapılan analize göre gönderilerde %83.11 oranında müzik kullanılmamıştır. Müzik duygu aktarımı sağlayan, gönderinin alımlayıcı üzerinde etki uyandırma potansiyeli taşıyan stratejik unsur olarak nitelendirilebilir. Ancak gönderiler duygusal içeriklerden oluşan ifade ve görsellerden oluşmaktadır ve duygusal dil kullanımı (%52.44) baskındır. Dilin ve fotoğrafların duygusal tonu müzik kullanımının önüne geçmiştir. Gönderiye eklenen müzik türü ise daha çok Türkçe seslendirmelerden (%15.11) oluşmaktadır. Türkçe seslendirmelerin kullanılması kültürel aidiyetin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Anlatılar çoğunlukla kısa veya uzun metinlerden oluşmaktadır; kısa anlatılar betimleyici ve *“Her ev bir duygudur.”* gibi çarpıcı cümlelerden oluşurken uzun anlatılar kişinin göçmenlik deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde anlatma arzusunun sonuçlarından biridir.

Aile temasını içeren anlatı kategorilerinde en yüksek yüzdeye sahip konu, aile içi iletişim konusudur, aile içi iletişim sesli veya yazılı mektuplarla haberleşme konularını içerirken hasret ve ayrılık konusu göç edenler ve göçün ardında kalanlar açısından ele alınmıştır. Anlatının her teması belirli bir dil çerçevesinde sunulmuştur. Aşağıdaki tabloda tema ile dil kullanımı arasındaki ilişkiye bakılmıştır ve yapılan ki kare testi sonucunda anlatı teması ile dil arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹³

¹³ Ki Kare Değeri 71.89, Serbestlik Derecesi 12, Anlamlılık Düzeyi 0.00000000014 olarak tespit edilmiştir; bu değer $p < .001$ anlamlılık düzeyinden küçüktür.

Dil Kullanımı	Hasret ve Ayrılık	Aile İçi İletişim	Ayrımcılık	Yolculuk	Yabancılaşma ve Adaptasyon	Yaşam Koşulları	Çalışma Koşulları	Toplam
Duygusal	32.2	38.98	4.24	1.69	3.39	11.02	8.47	99.99
Mizah	0.0	24.0	0.0	0.0	56.0	16.0	4.0	100.0
Rasyonel	10.98	20.73	7.32	1.22	20.73	21.95	17.07	100.0
Toplam	43.18	83.71	11.56	2.91	80.12	48.97	29.54	

Tablo 2. Dil Kullanımı ile Anlatı Teması Arasındaki Çapraz Tablo Analizi

Aile içi iletişim ile hasret ve ayrılık temaları en çok duygusal dil aracılığıyla aktarılırken; yaşam koşullarının betimlenmesinde rasyonel dil öne çıkmaktadır. Mizahi dilde ise gurbetçi deneyimleri içerisinde özellikle adaptasyon ve yabancılaşma temaları dikkat çekmektedir.

Yapılan içerik analizi sonucunda, anlatılar; Instagram postlarına müzik ekleme ve birden çok görsel yükleme gibi platforma özgü fonksiyonlar aracılığıyla anlatı stratejileri içerisinde konumlanmıştır. Anlatıların içerikleri büyük ölçüde duygusal paylaşımlardan oluşmakta, metinsel anlatım ise müzikal seslendirmeye kıyasla daha belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır.

4. Sonuç

Bu çalışma, göçün sadece mekânsal bir değişiklik olmadığını ve bireylerin yaşamlarındaki derin dönüşüm ve değişimlerin sonuçlarını yansıtmaktadır; nitekim elde edilen bulgulara göre diaspora aileleri duygusal ve kimliksel açıdan yer değiştirmişlerdir. Clifford (1994) bu yer değiştirme hareketini melezleşme ve çoklu aidiyet kavramları üzerinden açıklamaktadır, diasporaların sabit aidiyetleri yoktur ve diaspora bireyleri için alternatif bir kimlik tanımlaması yapılır.

Diaspora yerinden zorla sürülme, gönderilme hareketi olarak nitelendirilemez, literatürde Safran'ın bu tanımı eleştirilmiştir. Bu çalışmadaki diaspora

tanımı Cohen'in tanımına karşılık gelmektedir, nitekim Türk diasporasında gönüllü olarak ana yurttan göç etme durumu vardır ve ulusötesi bağlar söz konusudur. Ulusötesi bağların korunması Clifford'un "eş zamanlı yerde kök salma" yaklaşımını da desteklemektedir.

Çalışmada iki temel araştırma sorusu etrafında çerçevelendirilmiştir; bunlardan ilki "Diaspora ailelerinin anlatıları hangi katmanlar üzerinden açıklanmaktadır?" şeklindedir. Anlatılardan elde edilen verilere göre Avrupa diğer kültürlerle kapalı bir toplumdur. Nitekim, bir göçmen Avrupa'da doğumlu olsa da bilimsel gelişim gösterse de etnik kökeni Avrupa olmadığı müddetçe öteki olarak tanımlanmaktadır. Dönemin diaspora Türk aileleri, ilk geldiklerinde geçici işçi veya gitmediklerinde ise yabancı olarak görülmüşlerdir. Diaspora aileleri konjonktürel süreç içerisinde makro ve mikro düzlemde saldırıların hedefinde yer almıştır; mikro düzeyde iş başvurularında, ev kiralarında Türkler reddedilirken makro bağlamda Türklerin yaşadığı binalar kundaklanmıştır. Bununla birlikte Türklerin çalışma koşulları ekonomik tahakkümün bedenler üzerindeki kontrolünü ortaya çıkarmış; diaspora aileleri zor çalışma koşullarında ve ağır işlerde çalıştırılmışlardır. Kansorejen madde üreten işlerin, zararları konusunda bilgilendirmeden Türklerin yönlendirilmesi, ayrımcılığın bariz örneklerinden biridir.

Dönemin iletişim teknolojileri ve haberleşme araçları iletişim biçimlerine yön vermiştir. Radyo ve televizyon diaspora ailelerinin Türkiye ile bağlantılarıdır ve memleket özlemi bu araçlar vasıtasıyla giderilmiştir. Türkler aileleri ile mektuplar üzerinden iletişim kurmuştur. Sesli mektupları tüm aile üyeleri dinlemiş, eşler arasındaki iletişim ise diğer aile üyelerinin anlamayacağı özel metaforlarla aktarılmıştır. Sesli mektuplar okur yazar olmayan kişiler tarafından kullanılan bir haberleşme aracı olmuştur.

Bununla birlikte diaspora ailelerinin Avrupa'da ve Türkiye'de algılanma biçimleri ise habitus kavramı üzerinden açıklanmıştır. Nitekim Türkler dil ve etnik farklılıklardan kaynaklı sosyal yaşama entegre olamamış bu durum Türklerde sıkışmışlık hissi yaratmıştır. Stuart Hall, diaspora kimliklerini iki kültür arasındaki sıkışmışlık olarak ifade etmektedir (1990, ss. 225-226). Türkiye döndüklerinde ise farklı bir adaptasyon sürecine dâhil olmuşlardır, eklemlenen Almanca kimliği üzerinden stereotipleştirilerek, pejoratif bir anlama dönüşmüştür.

Anlatılar, göç sürecinin sadece ekonomik değil, aynı zamanda psikososyal boyutunun da olduğunu ve diaspora topluluklarında nesiller arası duygusal kırılmaları nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın diğer amacı anlatıların sunulma biçimlerini incelemektir; bu doğrultuda “Yeni medya aracı olarak Instagram’ın diaspora aile anlatılarını sunma biçimleri nelerdir?” araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Buna göre; anlatılar ve fotoğraflar arasında ilişki kurulduğu, anlatıların uzun ve kısa metinlerden oluştuğu, duygusal bir dil tercih edildiği ve temalarda öne çıkan konunun aile içi iletişim olduğu saptanmıştır. Bu analiz ile anlatıların duygusal dışavurumları, kültürel aidiyetleri ve kimlik inşaaı açısından önemli bir alan sunduğu görülmektedir. Fotoğraf ve anlatı arasında güçlü bir ilişki bulunurken uzun metinlerin tercih edilmesi anlatıların derinliğini ifade etmektedir. Aile, ayrılık gibi temalar, göçmen deneyimini yansıtırken bu anlatılar duygusal dil ile ifade edilmiştir. Mizahi bir dil yabancılaşma ve adaptasyon konusunda kullanılırken, rasyonel dilde yaşam koşulları betimlemesi yapılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2017). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulusötesi Yurttaşlığa. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akbaş, E. (2011). Sosyal Hizmetlerin Sivil Oluşumu: Berlin’deki Göçmen Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 113–136.
- Aksoy, E., & Tekten Aksürmeli, Z. S. (2018). Diaspora İçinde Diaspora: Almanya Ale-vileri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (85), 87–102.
- Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A Social Theory*. Polity Press.
- Alpagu, F. (2024). Archiving Migration and Social Class: A Case Study of Audio and Written Letters in DOMiD. *Zeitschrift für Migrationsforschung – Journal of Migration Studies*, 4(2), 127–153.
- Baser, B. (2013). Diasporada Türk-Kürt sorunu: Almanya ve İsveç’te İkinci Kuşak Göçmenler. *İletişim Yayınları*.
- Baran, I. (2023). Birlikte yaşam tecrübesi olarak Almanya Türk toplumunun Alman toplumu ile yatay ilişkileri ve müphemlik. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi – Nosyon: International Journal of Society and Culture Studies*, 12, 60–83.

- Bourdieu, P. (1990). In Other Words: Essays Toward a Reflexive Sociology (M. Adamson, Trans.). Stanford University Press.
- Cavalli-Sforza, L. L., Menozzi, P., & Piazza, A. (1996). The History and Geography of Human Genes. Princeton University Press.
- Clifford, J. (1994). Diasporas. *Cultural Anthropology*, 9(3), 302–338.
- Cohen, R. (2008). *Global diasporas: An introduction* (2nd ed.). Routledge.
- Crowley, D., & Heyer, P. (2021). *İletişim Tarihi: Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya* (B. Ersöz, Çev.; 7. Edisyondan Güncellenmiş 6. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- (DiasporaTürk, 6 Nisan 2018). <https://www.instagram.com/p/BhPAYZpBZDM/>, Erişim Tarihi: 03.03. 2025.
- (DiasporaTürk, 12 Eylül 2019). <https://www.instagram.com/p/B2UnzjOATv3/>, Erişim Tarihi: 03.03.2025.
- (DiasporaTürk, 8 Ağustos 2022). https://www.instagram.com/p/ChAiS3ooxbk/?img_index=1, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 8 Ekim 2022). <https://www.instagram.com/p/CjcqEgbgVV1/>, Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (DiasporaTürk, 18 Haziran 2023). https://www.instagram.com/p/CtoBg6Kg8_j/. Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (DiasporaTürk, 17 Aralık 2023). <https://www.instagram.com/diasporaturk/p/C086Fd-BlaqV/>, Erişim Tarihi: 03.03. 2025.
- (DiasporaTürk, 12 Şubat 2024). <https://www.instagram.com/p/C3PbSwkIOt4/>, Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (DiasporaTürk, 29 Mayıs 2024). https://www.instagram.com/p/C7jLowzoVWt/?img_index=1, Erişim Tarihi: 11. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 12 Ağustos 2024). <https://www.instagram.com/p/C-kIP6QoNbJ/>, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 13 Ağustos 2024). https://www.instagram.com/p/CmgWq9o9nK/?img_index=1, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 17 Ağustos 2024). <https://www.instagram.com/p/C-w7JJtovW6/>, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 26 Eylül 2024). <https://www.instagram.com/p/DAY5npyI-rN>, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 30 Ekim 2024). https://www.instagram.com/p/DBv34k2IQ2o/?img_index=5, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 22 Kasım 2024). <https://www.instagram.com/p/DCrMnXfoQBo/>, Erişim Tarihi: 03.03. 2025.
- (DiasporaTürk, 1 Aralık 2024). https://www.instagram.com/p/DDCTX28IviT/?img_index=1, Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (Diasporaturk, 11 Aralık 2024). https://www.instagram.com/p/DDb5ZMSoVOX/?img_index=2, Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (DiasporaTürk, 17 Aralık 2024). https://www.instagram.com/p/DDrby0xI0oB/?img_index=1, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.

- (DiasporaTürk, 21 Aralık 2024). <https://www.instagram.com/p/DD18ECsof4k/>, Erişim Tarihi: 11.03.2025.
- (DiasporaTürk,29Aralık2024).https://www.instagram.com/diasporaturk/p/DEK-gOwBov0O/?img_index=1, Erişim Tarihi: 03.03. 2025.
- (DiasporaTürk, 4 Ocak 2025). https://www.instagram.com/p/DEZvWESIHF/?img_index=1, Erişim Tarihi: 13. 03. 2025.
- (DiasporaTürk, 9 Şubat 2025). https://www.instagram.com/p/DF2ixgFI29k/?img_index=1, Erişim Tarihi: 05. 03. 2025.
- Eder, S. (2006). Refah Toplumunda Getto. İletişim Yayınları.
- Ertürk, H. A. (2023). Kültürleşme, Kişilerarası İletişim ve Almanya'daki Türkler. Literatürk Academia.
- Fulbrook, M. (2011). Almanya'nın Kısa Tarihi (S. Demirci, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Gelekçi, C. (2014). Türkiye'den Yurt Dışına Gerçekleşen İşçi Göçlerine Bağlı Olarak Dilimize Yerleşen Bir Kavram: 'Almancılar'. Hacettepe Üniversitesi Türikiyat Araştırmaları Dergisi, (21), 95–114.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. In J. Rutherford (Ed.), Identity: Community, Culture, Difference (pp. 222–237). Lawrence & Wishart.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923–2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İhtiyar, B. (2024). Türk Dizilerinde Aile Temsili: Gönül Dağı ve Yalı Çapkını Dizileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz. NOHU İFAD, 3(1), 99–115.
- Kahn, M. L. (2020). Between Ausländer and Almanci: The Transnational History of Turkish-German Migration. Bulletin of the German Historical Institute, (66), 53–82.
- Kaya, A. (2007). İslâm, Göç ve Entegrasyon: Güvenlikleştirme Çağı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, M. A. (2021). Almanya Türklerinde Aile Kültürü (Family Culture in German Turks). Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 160–185.
- Mohrem, B. (2020). Examining the Concept of the 'Other' According to Edward W. Said. International Journal Online of Humanities (IJOHNMN), 6(2), 1–14.
- Neuman, W. L. (2007). Basics of Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches. Pearson Education.
- Özakman, T. (2011). Dış Ülkelerdeki İşçilerimize Hitap Eden Radyo Yayınları. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (18), 141–158.
- Pamuk, İ. (2019). Almanya'da Kimlik Aidiyet ve Türkiye Kökenli Öğrenciler. Yeni İnsan Yayınevi.
- Perşembe, E. (2005). Almanya'da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon. Araştırma Yayınları.
- Safran, W. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. Diaspora: A Journal of Transnational Studies, 1(1), 83–99.
- Safran, W. (1991). Diaspora in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. Diaspora: A Journal of Transnational Studies, 1(1), 83–99.

- Sayımlar, S., & Coşkun, Ç. (2023). Göç ve Habitus: Gurbet Kuşları Filminin Bourdieu'nun Kavramları Üzerinden Bir İncelemesi. *International Journal of Human Mobility*, 3(2), 158–171.
- Sirkeci, İ., Cohen, J. H., & Yazgan, P. (2012). Türk Göç Kültürü: Türkiye ile Almanya Arasında Göç Hareketleri, Sosyo-Ekonomik Kalkınma ve Çatışma. *Migration Letters*, 9(10), 373–386.
- Sönmez, G., Keskin, S., Laleh, N., & Kömür, G. (2022). Dijital Hikâye Anlatısı Olarak Instagram Kimliği: 'Biyografi' Yazma Kültürü Üzerine İnceleme. *Yeni Medya*, 2022(13), 127–147.
- Soydan, E. (2019). Avrupa Ülkelerinde Yapılan Türkçe Televizyon Yayınlarının Dünyü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme. *TRT Akademi Dergisi*, 4(7), 6–25.
- Sucu, A., Şenkal, Y., & Aydın, D. (2019). Sosyal Ağlarda Dijital Hikâye Anlatımı. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(53), 1–20.
- Şahin, S. (2012). Almanya'da Türk Vatandaşlarının Göçünün 51. Yılı: Kazanımlar ve Tehditler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 1(1), 1–15.
- Tezcan, M. (1974). Alamancı Aile: Ülkemizde Yeni Bir Aile Türü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yayınları*.
- Uğuz Arsu, Ş., & Tekindal, M. (2021). Nitel Araştırmalarda Anlatı Araştırmasının Tanımı, Kapsamı ve Süreci. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21(1), 85–124.
- Wallraff, G. (1986). *En Alttakiler* (Çev. A. Tümertekin). Alan Yayıncılık.
- Yılmaz, E. A. (2023). 1960'lardan Günümüze Almanya'daki Türk Göçmenlerin Durumu ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti Tarafından Desteklenen Türk Diasporası. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 161–177.
- Yasa, İ. (1979). Dış göçler ve "Alamancı aile". *Sosyoloji Konferansları*, (17), 82–87.
- Yeni Şafak. (2013). <https://www.yenisafak.com/gundem/her-zaman-alevlerin-hedefinde-oldular-499534>. Erişim tarihi: 1 Mart 2025.
- Gökarp Yılmaz, G. (2017). Avrupa'da yaşayan Türkiyelilere dair gurbetçi ve Alamancı söylemlerinin yeniden düşünülmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1473–1490.